

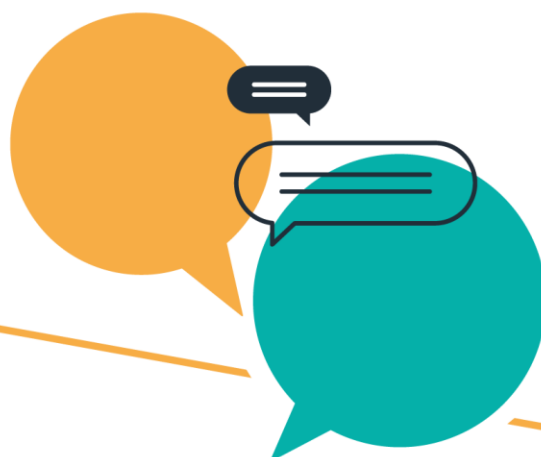
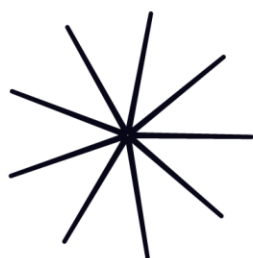


3.0 CYBERLEKCJE

Scenariusz lekcji

Szacunek dla autorstwa – o poszanowaniu praw autorskich w internecie

Zajęcia dla klas 7–8



NASK

 **cyber
profilaktyka**
NASK

 **Ministerstwo
Cyfryzacji**



Projekt finansowany ze środków
Ministerstwa Cyfryzacji.

Scenariusz lekcji dla klas 7–8 szkół podstawowych

Scenariusz opracowany w ramach projektu „Działania wspierające nauczanie o cyberbezpieczeństwie”

Autorka scenariusza: Bernardetta Czerkawska

Redakcja merytoryczna: Cyberprofilaktyka NASK (Dział Profilaktyki Cyberzagrożeń)

Redakcja językowa, dostępność (WCAG):

© NASK – Państwowy Instytut Badawczy
Warszawa 2025

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne (CC BY-NC) 4.0 Międzynarodowe

NASK – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Kolska 12
01-045 Warszawa

KLASY 7–8

Temat: Szacunek dla autorstwa – o poszanowaniu praw autorskich w internecie.

Czas realizacji: 45 minut

Warto wiedzieć – wprowadzenie do zajęć

W wieku nastoletnim młodzież staje się nie tylko biernym odbiorcą treści, ale coraz częściej aktywnym twórcą – youtuberem, streamerem czy autorem grafik. W tym czasie młodzi ludzie intensywnie korzystają z zasobów sieci, tworząc prezentacje szkolne, memy czy filmy, często nieświadomie łamiąc prawa autorskie. Poczucie swobody i łatwość technicznego kopiowania plików sprawiają, że uczniowie i uczennice traktują wszystko, co znajdują w wyszukiwarce, jako dobro niczyje lub darmowe zasoby. Nie zdają sobie sprawy, że bezprawnym wykorzystaniem czyjejś twórczości narażają się na konsekwencje prawne oraz naruszają dobra osobiste twórców.

Dorośli nierzadko sami mają problem z odróżnieniem tego, co w sieci jest legalne, od tego, co narusza prawo. Często wychowywali się w czasach mniejszej świadomości prawnej, dlatego teraz muszą na bieżąco weryfikować swoją wiedzę, aby nie wprowadzać nastolatków w błąd. Ważne jest w tym przypadku nie tylko przestrzeganie przed plagiatem, ale przede wszystkim wskazywanie legalnych źródeł oraz uczenie korzystania z otwartych zasobów, co wspiera kreatywność z pełnym poszanowaniem prawa.

Niezwykle istotne jest, aby nauczyciel lub nauczycielka swoimi działaniami również prezentowali postawę poszanowania prawa autorskiego. Widząc, że dorośli nie szanują pracy innych twórców, nastolatek wybierze drogę na skróty, uznając kradzież intelektualną za akceptowalną. W efekcie będzie bardziej narażony na oskarżenia o plagiat, a w przyszłości również na problemy w życiu akademickim czy zawodowym.

Brak odpowiedniej edukacji w zakresie praw autorskich prowadzi do zjawiska powszechnego przywłaszczania sobie cudzej pracy. Internet stał się gigantyczną biblioteką i galerią sztuki, jednak korzystanie z niej wymaga znajomości obowiązującego prawa. Dobre praktyki, takie jak umiejętność cytowania czy sprawdzania licencji są fundamentem odpowiedzialnego funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym.

Poniższy scenariusz kładzie nacisk na uświadomienie sobie, jakie prawa przysługują twórcy oraz uczy, że to, co raz wrzucimy do sieci jako „nasze”, może być łatwo zweryfikowane, a niewiedza nie zwalnia z odpowiedzialności. Lekcja ma na celu pokazanie, że przestrzeganie praw autorskich nie jest tylko obowiązkiem, ale też wyrazem szacunku dla drugiego człowieka i jego pracy. Każdy materiał znaleziony w sieci ma bowiem swojego właściciela i określone warunki użytkowania. Informacje o autorze i źródle powinny być zawsze jawne, a korzystanie z cudzej własności musi odbywać się na zasadach określonych w licencji lub przepisach prawa.

Cele szczegółowe:

Uczeń/uczennica:

- rozumie pojęcia: **prawo autorskie, plagiat, licencja**;
- wskazuje, co jest chronione prawem autorskim w internecie (teksty, zdjęcia, muzyka, filmy itd.);
- zna zasady dozwolonego użytku (np. prawo cytatu);
- potrafi wskazać legalne źródła treści (np. serwisy stockowe, licencje CC);
- wykazuje postawę szacunku wobec pracy twórców.

Kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się.

Cele w języku ucznia/uczennicy:

1. Dowiem się więcej o prawach autorskich i licencjach w Internecie.
2. Poznam różne rodzaje licencji oraz dowiem się, jak mogę wykorzystywać materiały objęte różnymi licencjami.
3. Dowiem się, jakie są przykłady stron z różnymi dziełami, z których mogę korzystać, szanując prawa autorskie.

Kryteria sukcesu dla ucznia/uczennicy:

1. Potrafię wyjaśnić co to jest prawo autorskie i jak działają licencje.
2. Potrafię podać dwa przykłady możliwości skorzystania z różnych materiałów z poszanowaniem ich licencji.

Wskazówki do przeprowadzenia zajęć:

- Młodzież jest bardzo aktywna w internecie. Lekcja nie tylko podnosi świadomość uczniów i uczennic na temat praw autorskich, ale również uczy zasad właściwego zachowania w cyberprzestrzeni. Uczestników zajęć można dodatkowo zachęcić do dyskusji o tym, jak mogą dbać o poszanowanie praw autorskich w codziennym korzystaniu z Internetu.
- Młodzież może również przygotować plakat lub film będące instrukcją dla swoich koleżanek i kolegów na temat korzystania z zasobów z internetu z poszanowaniem praw autorskich.

Metody/techniki pracy:

- pogadanka,

CYBERLEKCJE 3.0

- rutyna krytycznego myślenia: DOUBLE BUBBLE,
- burza mózgów,
- praca w grupach – krytyczna analiza przypadków,
- dyskusja.

Formy pracy:

- indywidualna,
- grupowa – praca w parach/trójkach.

Środki dydaktyczne:

- Załącznik nr 1 – Co to jest wolna licencja?
- Załącznik nr 2 – arkusz Double Bubble
- Załącznik nr 3 – krytyczna analiza przypadków

Pomoce dydaktyczne:

- długopisy,
- komputer/smartfony.

Opis przebiegu zajęć/lekcji

Wprowadzenie

1. Pogadanka – nauczyciel/nauczycielka zaprasza uczniów i uczennice do zastanowienia się nad pytaniem: co najczęściej udostępniam w internecie? Mogą to być np. zdjęcia, memy, gry, odpowiedzi do zadań, muzyka itp. Nauczyciel/nauczycielka zaprasza kilka osób do udzielenia własnych odpowiedzi. Po każdej można zadać klasie pytanie: kto jeszcze też tak robi? Forma głosowania zaangażuje więcej osób.

Następnie osoba prowadząca zajęcia prosi uczniów i uczennice o odpowiedź na pytanie: czy wszystko w internecie jest niczyje i możemy zrobić z tym, co chcemy?

2. Burza mózgów – nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów i uczennice o próbę definicji pojęć: prawa autorskie w internecie, utwór, autor/twórca, użytkownik i plagiat.

Utworem jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia.

Autorem utworu jest osoba, która go stworzyła.

Prawa autorskie to zbiór praw, które chronią autora – twórcę.

Plagiat to wykorzystanie utworu autora bez jego lub jej zgody i bez podania autora oryginału w swojej pracy / w swoim poście itp.

Część główna

1. Pogadanka – nauczyciel/nauczycielka wprowadza pojęcie „wolna licencja” i prosi uczniów i uczennice o podanie skojarzeń z tym pojęciem. Klika z nich zapisuje na tablicy, np.: zasady korzystania, otwarcie zasobów itp.
2. Praca indywidualna – nauczyciel/nauczycielka rozdaje *Materiał nr 1 – Co to jest wolna licencja?* i prosi uczniów i uczennice o samodzielne przeczytanie i zaznaczenie dwóch kluczowych dla siebie informacji.
3. Praca w trójkach rutyną krytycznego myślenia DOUBLE BUBBLE – nauczyciel/nauczycielka rozdaje *Materiał nr 2 – Double Bubble* i prosi uczestników zajęć o uzupełnienie diagramu: „Waszym zadaniem jest, aby bazując na tym, czego się dowiedzieliście, zapisać podobieństwa i różnice między utworem objętym prawami autorskim a tym, którego dotyczy wolna licencja (kto, kiedy i jak może korzystać, kogo chronią zapisy itp.)”.

Przykładowe odpowiedzi:

Prawa autorskie – RÓŻNICE	Wspólne cechy – PODOBIENSTWA	Wolne licencje – RÓŻNICE
Chronią twórcę	Dotyczą utworów	Pozwalają na kopiowanie
Wymagają zgody	Obowiązują w internecie	Umożliwiają modyfikację
Ograniczają dostęp	Mają warunki użycia	Są z góry określone

4. Pogadanka – nauczyciel/nauczycielka zaprasza uczniów i uczennice do dyskusji: w jaki sposób możemy udostępniać treści z internetu? Ważne, żeby omówić następujące przypadki:

- zastosowanie cytatu – wskazanie źródła i autora, przytoczenie małego fragmentu w celu analizy/omówienia. W takim przypadku nie dochodzi do plagiatu treści, nie zostaje naruszone prawo autorstwa;
- korzystanie z wolnych licencji – według zamieszczonych oznaczeń.

5. Praca w parach – nauczyciel/nauczycielka prosi uczniów i uczennice, by dobrali się w pary i korzystając ze swoich smartfonów lub komputera w klasie, spróbowali wspólnie zaproponować legalne wykorzystanie zasobów z internetu:

I etap: uczniowie i uczennice wchodzi na wybraną przez siebie stronę:

Pixabay.com – darmowe zdjęcia i grafiki

Free Music Archive – muzyka na wolnych licencjach

Wikimedia Commons – zdjęcia, ilustracje, dźwięki II etap: uczniowie i uczennice wybierają utwór, który chcieliby udostępnić i ustalają, na jakich zasadach mogą to zrobić.

III etap: prezentacja pomysłów uczniów i uczennic oraz dyskusja o zaproponowanych przez pary sposobach udostępniania treści z internetu z poszanowaniem praw autorskich.

Podsumowanie

1. Praca w parach/trójkach – nauczyciel/nauczycielka rozdaje *Materiał nr 3 – krytyczna analiza przypadków*. Prosi młodzież, żeby zastanowiła się nad przedstawionymi sytuacjami i zdecydowała, czy są legalne, czy nie, i napisała swoje uzasadnienie.

Jeśli jest czas, nauczyciel/nauczycielka może zachęcić uczniów i uczennice do pogłębionej dyskusji o każdym przypadku, zadając pytanie: co możemy zrobić, żeby legalnie skorzystać z zasobu?

2. Refleksja uczniów i uczennic – nauczyciel/nauczycielka zaprasza uczestników zajęć do rozmowy o tym, w jaki sposób chcą wykorzystać wiedzę z dzisiejszej lekcji w swoim codziennym życiu.

Sposoby oceniania

Ocenie mogą podlegać:

- aktywność podczas lekcji,
- zadanie na podsumowanie zajęć.

Praca z uczniem ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi:

W czasie lekcji młodzież pracuje w trójkach, warto sprawdzić, czy wszyscy uczniowie i uczennice mają możliwość swobodnego przemieszczania się i uczestnictwa w zajęciach.

Lekcja jest w znaczącym stopniu oparta na pracy wspólnej, młodzież kilka razy zmienia pary/trójki.

Warto zadbać o uczniów i uczennice z trudnościami społecznymi i sprawdzić, jak chcą pracować: mogą być w stałej grupie, mogą nie zmieniać miejsca, mogą pracować indywidualnie.